

Ik wil graag iets vertellen over mijn eerste echtgenoot, William.

William heeft de laatste tijd een paar heel trieste dingen meegemaakt – hij is niet de enige – maar ik wil daar toch iets over zeggen, ik voel me er haast toe gedwongen; hij is nu eenenzeventig.

Mijn tweede echtgenoot, David, is vorig jaar overleden, en in mijn verdriet om hem had ik ook verdriet om William. Verdriet is zoiets – o, het is zoiets éénzaams; dat is het beangstigende ervan, denk ik. Het is alsof je langs de glaswand van een heel hoog gebouw naar beneden glijdt terwijl niemand je ziet.

Maar ik wil het hier over William hebben.

===

Zijn volledige naam is William Gerhardt, en toen we trouwden nam ik zijn achternaam aan, ook al was dat in die tijd niet in de mode. Mijn kamergenote op de universiteit zei: 'Neem je zijn achternaam aan, Lucy? Ik dacht dat jij een feminist was.' En ik zei dat het me niet interesseerde of ik feministisch was; ik zei dat ik mezelf niet meer wilde

zijn. In die tijd geloofde ik dat ik er genoeg van had mezelf te zijn, ik wilde al mijn hele leven lang niet mezelf zijn – dat dacht ik toen – en daarom nam ik zijn naam aan en was ik elf jaar lang Lucy Gerhardt, maar het heeft me nooit echt gezind, en vrijwel direct na de dood van Williams moeder ging ik naar het registratiebureau voor motorrijtuigen om mijn eigen naam weer op mijn rijbewijs te krijgen, ook al was dat minder gemakkelijk dan ik had verwacht: ik moest eerst bepaalde officiële documenten overleggen, maar dat heb ik gedaan.

Ik werd weer Lucy Barton.

We waren bijna twintig jaar getrouwd toen ik bij hem wegging en we hebben twee dochters, en we gaan nu al heel lang als vrienden met elkaar om – hoelang weet ik niet precies. Er bestaan veel verschrikkelijke verhalen over echtscheidingen, maar afgezien van het moment dat we uit elkaar gingen hoort het onze daar niet bij. Ik dacht weleens dat ik zou sterven van verdriet om onze scheiding, en om het verdriet dat mijn dochters ervan hadden, maar ik ben niet gestorven, ik ben er nog, en William ook.

Omdat ik schrijver ben moet ik dit haast wel als een roman opschrijven, maar het is allemaal waar – zo waar als ik het maar maken kan. En ik moet zeggen – ach, wat is het moeilijk om te weten wat je moet zeggen! Maar wanneer ik iets over William vermeld is het omdat hij het me zelf heeft verteld of omdat ik het met eigen ogen heb gezien.

Ik laat dit verhaal daarom beginnen op het moment dat William negenenzestig was, nu nog geen twee jaar geleden.

===

Een beeld:

Sinds een tijdje had Williams laboratoriumassistente de gewoonte hem ‘Einstein’ te noemen, en William kreeg daar kennelijk een enorme kick van. Ik vind helemaal niet dat William op Einstein lijkt, maar ik snap wat die jonge vrouw bedoelt. William heeft een dikke snor met grijs tussen het wit, maar het is wel een min of meer bijgehouden snor en hij heeft een dikke bos wit haar. Het is wel kort, maar staat toch van zijn hoofd af. Hij is lang en kleedt zich smaakvol. Daarbij heeft hij niet de enigszins waanzinnige blik die Einstein, volgens mij, leek te hebben. Williams gezicht staat vaak gesloten, met een onverzettelijk vriendelijke uitdrukking, afgezien van die heel enkele keer dat hij met zijn hoofd achterover oprecht moet lachen; dat heb ik hem al heel lang niet meer zien doen. Hij heeft bruine ogen die groot zijn gebleven; niet bij alle mensen blijven de ogen groot als ze ouder worden, maar bij William wel.

Goed –

William stond elke ochtend op in zijn riante appartement aan Riverside Drive. Stel je hem voor – als hij het donzen dekbed in het overtrek van donkerblauw katoen terugvloog, met zijn vrouw nog in slaap in hun brede tweepersoonsbed, en naar de badkamer ging. Hij was stram, elke ochtend. Maar hij had oefeningen en die deed hij in de woonkamer, op zijn rug op het grote zwart met rode tapijt met boven hem de antieke kroonluchter: hij trapte met zijn benen in de lucht alsof hij fietste en strekte ze daarna naar links en naar rechts. Vervolgens ging hij in de grote bruine stoel zitten, bij het raam dat uitkeek op de Hudson, om op zijn laptop het nieuws te lezen. Op een gegeven moment kwam Estelle dan uit de slaapkamer en zwaaide slaperig naar hem, waarna ze hun dochter Bridget ging wekken,

die tien was, en nadat William had gedoucht ontbeten ze met hun drietjes aan de ronde tafel in de keuken; William hield van deze vaste gewoonte en zijn dochter was een kwebbelkous, wat hij ook fijn vond; het was alsof je naar een vogeltje luisterde, zei hij een keer, en haar moeder was ook een kwebbelkous.

Eenmaal uit het appartement wandelde hij dwars door Central Park en nam vervolgens de metro richting Downtown om bij 14th Street uit te stappen en het laatste stuk naar de New York University lopend af te leggen; hij hield van die dagelijkse wandeling, ook al viel hem wel op dat hij niet zo snel was als de jonge mensen die hem passeerden, hem aanstotend met hun zakken eten of met hun wandelwagens en twee kinderen, of in hun sportlegging en met oortjes in en hun yogamatje aan een elastieken band om hun schouder. Hij vond het bemoedigend dat hij veel mensen kon inhalen – de oude man met zijn rollator of een vrouw die met een stok liep of zelfs gewoon iemand van zijn eigen leeftijd die blijkbaar niet zo snel was als hij – en daardoor voelde hij zich gezond en fit en haast onkwetsbaar in een wereld van niet-aflatend verkeer. Hij was er trots op dat hij meer dan tienduizend stappen per dag zette.

William voelde zich (bijna) onkwetsbaar, dat wil ik maar zeggen.

Soms dacht hij op die ochtendwandelingen: O, God, dat had ik zelf kunnen zijn, die man die daar in zijn rolstoel in de ochtendzon in Central Park zat, met een verzorgster die op een bankje naast hem op haar mobieltje zat te tikken terwijl het hoofd van de man op zijn borst hing, of die daar! – met een door een beroerte verdraaide arm, een mank been... Maar dan dacht William: Nee, zo ben ik niet.

Zo was hij inderdaad niet. Hij was, zoals ik al zei, een lange man, wiens gewicht niet met de jaren was toegenomen (afgezien van een klein buikje dat je amper zag als hij aangekleed was), een man die al zijn haar nog had, wel wit nu, maar nog dik, en hij was – William. En hij had een vrouw, zijn derde, tweeëntwintig jaar jonger dan hij. En dat was niet niets.

Maar 's nachts had hij vaak angstaanvallen.

Dat vertelde William me op een ochtend – nog geen twee jaar geleden – toen we samen koffiedronken op de Upper East Side. We hadden afgesproken in een eettentje op de hoek van 91st Street en Lexington Avenue; William heeft heel veel geld en hij geeft heel veel weg en een van de instellingen waaraan hij het geeft is een ziekenhuis voor oudere kinderen vlak bij mijn huis, en vroeger belde hij me vaak op als hij daar 's ochtends vroeg een vergadering had, en dan spraken we daar op de hoek even af voor een kop koffie. Die dag – het was maart, een paar maanden voordat William zeventig zou worden – zaten we aan een tafeltje in de hoek van dat eettentje; de ruiten waren met klavertjes beschilderd vanwege de Ierse feestdag van St. Patrick, en ik vond – dat vond ik echt – dat William er vermoeider uitzag dan anders. Ik dacht vaak dat William met de jaren knapper werd. Die dikke bos wit haar geeft hem iets gedistingeerds; zijn haar is iets langer dan vroeger en het staat een beetje van zijn hoofd af, met zijn grote hangsnor als tegenwicht, en zijn jukbeenderen steken meer uit, zijn ogen zijn nog steeds donker; en het is een beetje gek, maar hij kijkt je bijvoorbeeld recht – vriendelijk – aan en ineens kunnen zijn ogen heel even doordringend worden. Maar wat doordringt hij met die blik? Dat heb ik nooit geweten.

Toen ik die dag in dat eettentje aan hem vroeg: ‘En, hoe is het met je, William?’, verwachtte ik dat hij hetzelfde antwoord zou geven als altijd, dus dat hij op ironische toon zou zeggen: ‘Dank je, met mij gaat het uitstekend, Lucy’, maar die ochtend zei hij alleen: ‘Het gaat wel.’ Hij droeg een lange zwarte overjas, die hij voordat hij ging zitten uittrok en netjes over de stoel naast hem hing. Zijn pak was op maat gemaakt, want sinds hij Estelle had leren kennen liet hij zijn pakken op maat maken, zodat het perfect zat in de schouders; het was donkergrijs en zijn overhemd was lichtblauw en zijn das was rood; hij zag er gewichtig uit. Hij sloeg zijn armen over elkaar, iets wat hij vaak doet. ‘Je ziet er mooi uit,’ zei ik, en hij zei: ‘Dank je.’ (Ik geloof niet dat William ooit tegen me heeft gezegd dat ik er mooi, of leuk of zelfs maar goed uitzie, in al die keren dat we elkaar in de loop der jaren hebben gesproken, en eerlijk gezegd hoopte ik daar altijd op.) Hij bestelde koffie voor ons en terwijl hij aan zijn snor plukte schoot zijn blik door de ruimte heen en weer. Hij praatte een poosje over onze dochters – hij was bang dat Becka, de jongste, boos op hem was; ze had aan de telefoon enigszins – vagelijk – onaardig tegen hem gedaan toen hij haar op een dag had gebeld om gewoon een praatje te maken, en ik zei dat hij haar maar wat meer ruimte moest geven, dat ze haar draai moest vinden nu ze getrouwd was – daar praatten we een poosje over – en toen keek William me aan en zei: ‘Ik moet je iets vertellen, Snoepje.’ Hij leunde even naar voren. ‘Ik heb tegenwoordig midden in de nacht last van verschrikkelijke angsten.’

Wanneer hij mijn koosnaampje van vroeger gebruikt betekent het dat hij op een bepaalde manier meer aanwezig is dan gewoonlijk, en ik ben altijd ontroerd als hij me zo noemt.

Ik vroeg: ‘Bedoel je nachtmerries?’

Hij hield zijn hoofd schuin alsof hij daarover nadacht en zei: 'Nee. Ik word wakker. Juist in het donker komen bepaalde dingen bij me boven.' Hij zei erbij: 'Ik heb dit nog nooit gehad. Maar ze zijn beangstigend, Lucy. Ik word er doodsbang van.'

William kwam weer naar voren en zette zijn koffiekopje neer.

Ik keek hem aan en toen vroeg ik: 'Gebruik je soms een ander soort medicijnen?'

Hij fronste even zijn wenkbrauwen en zei: 'Nee.'

Daarom zei ik: 'Nou, probeer dan eens een slaappil.'

En hij zei: 'Ik heb nog nooit een slaappil geslikt', wat me niet verbaasde. Zijn vrouw daarentegen wel, vertelde hij; Estelle slikte een hele rits pillen, hij probeerde al niet meer te snappen waar het handjevol dat ze 's avonds innam voor diende. 'Ik ga nu mijn pillen innemen,' zei ze altijd opgewekt, en een halfuur later was ze in slaap. Dat vond hij niet erg, zei hij. Maar pillen waren niets voor hem. Alleen werd hij vier uur later vaak weer wakker en dan kwamen die angsten.

'Beschrijf ze eens,' zei ik.

Dat deed hij, met af en toe een blik alsof hij nog midden in zo'n angstaanval zat.

Eén angst: die was onbenoembaar, maar had iets met zijn moeder te maken. Zijn moeder – ze heette Catherine – was al jaren dood, maar in deze nachtelijke angstaanval voelde hij haar aanwezigheid, en toch was het geen prettige aanwezigheid en dat verbaasde hem, want hij was dol op haar geweest. William was enig kind en hij had altijd begrip gehad voor de (ingehouden) vurige liefde die zijn moeder voor hem koesterde.

Om die angst te overwinnen terwijl hij wakker naast

zijn slapende echtgenote in bed lag – dat vertelde hij die dag, en ik was er een beetje ondersteboven van – dacht hij dan aan mij. Hij dacht aan het feit dat ik op dat moment ergens leefde – ik leefde – en dat was een troost voor hem. Want hij wist dat als het moest, zei hij terwijl hij het lepeltje op de schotel bij zijn koffiekopje recht legde – ook al zou hij dat nooit midden in de nacht doen – hij wist dat mocht het écht moeten, dat ik dan zou opnemen als hij belde. Hij vertelde dat het feit dat ik er voor hem was de grootst mogelijke troost was, en dan viel hij weer in slaap.

‘Natuurlijk kan je me altijd bellen,’ zei ik.

En William draaide met zijn ogen: ‘Dat weet ik wel. Dat bedoel ik nou net,’ zei hij.

Nog een angst: deze had te maken met Duitsland en zijn vader, die was overleden toen William veertien was. Zijn vader was als krijgsgevangene – in de Tweede Wereldoorlog – uit Duitsland gekomen en tewerkgesteld op de aardappelvelden in Maine, waar hij Williams moeder had leren kennen; ze was toen getrouwd met de aardappelboer. Dat was misschien wel Williams ergste angst, aangezien zijn vader aan de zijde van de nazi's had gevochten, en dat gegeven drong zich soms 's nachts aan William op en maakte hem doodsbang – heel duidelijk zag hij de concentratiekampen voor zich – we waren er geweest op een reis door Duitsland – en hij zag de ruimtes voor zich waar mensen waren vergast, en dan moest hij opstaan om naar de woonkamer te gaan, waar hij het licht aan deed en op de bank ging zitten om uit het raam naar de rivier te kijken, en niets hielp tegen die angstaanvallen, hoelang hij ook aan mij of aan wat dan ook dacht. Deze kwamen niet zo vaak voor als die over zijn moeder, maar wanneer ze er waren, waren ze heel erg.

Nog een: deze had met de dood te maken. Hij had te maken met het gevoel dat hij afscheid nam, hij voelde bijna hoe hij afscheid nam van de wereld, en hij geloofde niet in een hiernamaals, waardoor dit hem soms 's nachts van een soort angst vervulde. Maar meestal kon hij wel in bed blijven liggen, hoewel hij ook weleens opstond om naar de woonkamer te gaan en in de grote bruine stoel bij het raam een boek te lezen – hij hield van biografieën – totdat hij dacht dat hij wel weer kon gaan slapen.

‘Hoelang heb je die angsten al?’ vroeg ik. Het eettentje waar we zaten was er al jaren, en het was er rond die tijd altijd druk; nadat de koffie was gebracht waren er vier witte papieren servetjes op onze tafel gelegd.

William keek uit het raam en leek een oude vrouw te observeren die met haar rollator met een zitje voorbijkwam; ze liep langzaam, krom, met haar jas achter haar wapperend in de wind. ‘Een paar maanden, denk ik,’ zei hij.

‘Bedoel je dat ze zomaar ineens zijn begonnen?’

Toen keek hij me aan; hij had borstelige wenkbrauwen gekregen boven zijn donkere ogen, en hij zei: ‘Ik geloof van wel.’ Daarna leunde hij naar achteren en zei: ‘Het zal wel komen doordat ik ouder word.’

‘Dat kan,’ zei ik. Maar ik wist niet zeker of dat de oorzaak was. William is altijd een raadsel voor me geweest – ook voor onze dochters. Ik vroeg behoedzaam: ‘Wil je naar iemand toe om erover te praten?’

‘Alsjeblieft niet,’ zei hij, en dat deel van hem was geen raadsel voor me, ik dacht al dat hij dit waarschijnlijk zou zeggen. ‘Maar het is vreselijk,’ liet hij erop volgen.

‘O, Pillie,’ zei ik; ik gebruikte mijn vroegere koosnaam voor hem. ‘Ik vind het zo rot voor je.’

‘Ik wou dat we die reis naar Duitsland nooit hadden ge-

maakt,' zei hij. Hij pakte een servetje en veegde zijn neus eraan af. Toen streek hij met zijn vingers – bijna in een reflex, zoals hij vaak doet – over zijn snor. 'Ik wou ook echt dat we nooit naar Dachau waren gegaan. Ik zie ze telkens voor me, die – die crematoria.' En met een blik op mij liet hij erop volgen: 'Het was heel verstandig van je om niet naar binnen te gaan.'

Het verbaasde me dat William zich herinnerde dat ik de gaskamers of de crematoria niet binnen was gegaan toen we die zomer in Duitsland waren. Ik was niet naar binnen gegaan omdat ik mezelf toen al goed genoeg kende om te weten dat ik het beter niet kon doen; daarom deed ik het ook niet. Williams moeder was het jaar daarvoor overleden en de meisjes waren negen en tien, ze waren samen twee weken op zomerkamp en daardoor konden wij het vliegtuig nemen naar Duitsland – ik had alleen gevraagd om niet dezelfde vlucht te nemen, ik was bang dat we samen zouden neerstorten en de meisjes dan wees werden, wat onzin was, zag ik later in, want we hadden makkelijk samen op de autobaan kunnen verongelukken met al die auto's die ons voorbij zoefden – en daar zoveel mogelijk te weten te zien te komen over Williams vader, die, zoals ik al zei, was overleden toen William veertien was; hij was in een ziekenhuis in Massachusetts bezweken aan buikvliesontsteking, toen er een poliep uit zijn ingewanden was verwijderd en hij een darmperforatie kreeg en stierf. We gingen die zomer naar Duitsland omdat William een paar jaar daarvoor een hoop geld had geërfd – het bleek dat zijn grootvader veel had verdiend aan de oorlog, en op zijn vijfendertigste kreeg William dat geld, dat in een trust had gezeten, en het zat William erg dwars, daarom waren we naar Duitsland gevlogen om die oude man op te zoeken, hij was stokoud, en twee tantes van William te